

vel később a költő „confusion delle persone” szavait „colluvies et mixtura scilicet diversarum nationum cum civibus”-ként értelmezi.

A fentiek értelmében úgy látjuk, hogy Kézai szóhasználatára az itáliai városállamok polgárjoggal kapcsolatos terminológiája lehetett hatással, miként sokszor a *communitas* szó helyett is annak olasz változatát, a *communé*t használta. A magyar krónikás a *missitalius* szóval az említett példáinkban leírt keveredettséget kívánta érzékeltetni. Amint a krónika 55. fejezetében olvashatjuk, Kézai felfogása szerint a *civis verustól* és egy idegen származású betelepülttől való leszármazás nem eredményezett tiszta „polgárjogot” az illető számára.

VESZPRÉMY LÁSZLÓ

Pótlás az RMNy-hez. S 1143B > BEYTHE Imre [transl.]: Az Vr Christusnak szentseges vachoráiáról valo praedicatio, melliet Martinus Mollerus bechülletes feo praedicator nemet nyelvön irtt, abbol magyar nyelüre fordittatott, az tekéntetes, és nagiságos Batthyáni Ferencz urnak ujjannan hozot nyomtato bő-tüivel, mint elsőben probájáival Beoythe Imre, németh-vjvári magyar praedicator által. Ki nyomtattatott Johannes Korzenski, cheh könyvnyomatató által. Anno M.DC.XVII.<< []², A-D ? = [18]fol. – 4° <

Olim: Pozsony, Ponori Thewrewk József – Batthyány Fülöp herceg

Református prédikáció. A fordítás alapjául Martin Möller (1547–1606) teológiai doktor, görlltzi elsőpap műve szolgált. A fordító Kői Beythe Imre (Bejthe István fia), aki ebben az időben németújvári református lelkész volt. A könyv elveszett, emlékét egykori tulajdonosának nyomtatásban kiadott feljegyzése őrizte meg. Ponori Thewrewk József: Hunyadi Székely Mátyás serlege Rác-almáson, Fehér vármegyében, Tergoveczy Modrovich Ignác birtokában. Ponori Thewrewk József „Utazásnaplójából”. Esztergom, 1855. 11. 1. Leírása szerint a tizennyolc negyedretű levélből álló könyvecske „harmadik oldalán legelől következő diák szavak olvastatnak: *Proba novae typographiae Spectabilis ac Magnifici Domini Domini Francisci de Batthyán, Vydárini erectae, ad gloriam Dei, et ecclesiae verae ac syncerae emolumentum feliciter incipit. Anno 1617.*” Megemlíti azt is, hogy az egyik példány címlapján a következő kéziratos feljegyzés volt olvasható: „Batthyáni Ferencz urnak, ki 1625-ik esztendőbe september hónapnak 15-ik napján megholt, cseh aszon felesége volt, Lobkovitzi Popel Éva.” Ponori Thewrewk József ezt írja a példányok sorsáról: „Ebből az igen ritka régiségből gyűjteményem számára két példányt szereztem vala meg, melyek közül egyet Batthyáni Fülöp herczegnek adtam, másik pedig 1848 vége felé Pozsonyban több nagyböcsű ritkaságokkal a lángok mártaléka lön.” A nyomda történetével foglalkozó legutóbbi tanulmány: V. Ecsegy Judit: *Egy dunántúli református nyomda sorsa* = OSzK Évkönyv 1979, 303–352.

SENYMÁRTONI SZABÓ GÉZA

Egy angol prédikáció-gyűjtemény viszontagságai. A debreceni Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtárában (B 524 jelzet alatt) vaskos angol kolligátum-kötetet őriznek. A gyűjtemény közel harminc londoni prédikációt tartalmaz az 1644/45-ös évekből, olyan szentbeszédet, amelyek az angol képviselőház (House of Commons) tagjai előtt hangzottak el más-más lelkészek szájából, akik között szemmel láthatóan többségben voltak a puritán, presbiteriánus érzelmű hitszónokok. Ebből a szempontból példaértékű a kolligátum első darabjának szerzője, Thomas Case. Ez az oxfordi végzettségű teológus először Norfolkban és Manchesterben, majd 1641-től kezdve Londonban prédikált, mint a St. Martin’s-in-the-Fields templom lelkésze és egy másik londoni templom (St. Mary Aldermanbury) rendszeresen meghívott prédikátora.¹ Thomas Case a 17. század negyvenes éveiben még erősen egyházi hierarchia ellenes puritán volt, s így a kolligátumban szereplő prédikációjában is, amelynek címe *The Root of Apostacy, and Fountain of true Fortitude* (A hitszegés gyökere és az igazi állhatatosság kútfeje), a parlamenti erőknél a royalisták fölött aratott győzelmeit dicsőítette. Később, sok mérsékelt presbiteriánussal

¹ *Dictionary of National Biography*. Vol. IX. London, 1887. 264.